

UA Repository

We can do better than 'Chambuká': toward inclusive language policy and practice in Bonaire: final report of the Maneho di Idioma Research Team, April 2022

Item Type	Report
Authors	Faraclas, Nicholas;Kester, Ellen-Petra;Mijts, Eric
Citation	Faraclas, N., Kester, E.-P., & Mijts, E. (2022). We can do better than 'Chambuká': toward inclusive language policy and practice in Bonaire. Final Report of the Maneho di Idioma Research Team, April 2022. Fundashon Akademia Papiamentu/Openbaar Lichaam Bonaire. 222 p. Partly also published in Faraclas, N., R. Severing, S. Delgado, E. Echteld, and W. Rutgers. eds. Caribbean Convivialities and Caribbean Sciences: Inclusive approaches to the study of the languages, literatures and cultures of the Dutch Caribbean and beyond. Willemstad: University of Curaçao.
Publisher	Fundashon Akademia Papiamentu/Openbaar Lichaam Bonaire
Download date	2026-04-13 07:28:20
Link to Item	https://hdl.handle.net/20.500.14473/759

WE KUNNEN BETER DAN 'CHAMBUKÁ': NAAR INCLUSIEVE MEERTALIGHEID IN BELEID EN PRAKTIJK OP BONAIRE

Beknopt Eindrapport van het Maneho di Idioma Onderzoeksteam, april 2022

Nicholas Faraclas, Universiteit van Puerto Rico

Ellen-Petra Kester, Utrecht University

Eric Mijts, Universidat di Aruba

1 Projectoverzicht en methodologie.....	4
1.1 Inleiding.....	4
1.2 Waarom een ander onderzoek?.....	5
1.2 Onderzoeksmethodologie: een community-based aanpak	7
2 Synthese van de resultaten.....	12
2.1 Van beleid en praktijk gebaseerd op foutieve veronderstellingen naar beleid en praktijk gebaseerd op de verwezenlijking van Bonairianen in het verleden en hun hoop voor de toekomst	12
2.2 Probleemgebieden	19
Probleemgebied 1: Taalzaken worden op Bonaire onvoldoende aangepakt	22
Probleemgebied 2: Inclusieve meertaligheid is de trots en droom van de meeste Bonairianen, maar meertaligheid wordt ontmoedigd door institutionele praktijken.....	22
Probleemgebied 3: Nederlands is een vreemde taal voor de meeste Bonairianen, maar ze worden bestuurd alsof ze bijna native competentie in de taal hebben.....	26
Probleemgebied 4: Werknemers die diensten verlenen aan de gemeenschap besteden te veel tijd aan het vertalen van en naar het Nederlands, in plaats van het leveren van de diensten waarvoor ze zijn opgeleid.....	29
Probleemgebied 5: Veel Bonairianen hebben het opgegeven als het gaat om de manier waarop op het eiland met taalkwesties wordt omgegaan, en hebben een houding aangenomen van 'Laat maar zitten'/ 'Laat maar waaien'	31
Probleemgebied 6: Zonder officiële steun neemt het gebruik van het Engels snel toe op het eiland, vooral onder de jeugd	32
Probleemgebied 7: Er zullen ernstige gevolgen zijn voor Bonaire en haar bevolking als er geen geïnformeerde, systematische en concrete inspanningen worden geleverd om het taalbeleid en de taalpraktijk op het eiland op een wetenschappelijk verantwoorde en sociaal bewuste wijze aan te pakken.....	34
3 Voorgestelde visie op het taalbeleid op Bonaire: Inclusieve Meertaligheid.....	38
3.1 Enkele strategische doelen voor inclusieve meertalige taalbeleidsvorming op Bonaire	38
3.2 Enkele principes van innovatieve beleidsvorming en -uitvoering.....	39
3.3 Meertaligheid en <i>language making</i> : verschillende benaderingen voor verschillende talen	41
3.4 Enkele uitgangspunten voor inclusieve meertalige taalbeleidsvorming op Bonaire	46
3.5 Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op Bonaire	49
Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op macro-niveau:	49
Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op meso-niveau:.....	50
Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op micro-niveau:	51
Referenties.....	53

WE KUNNEN BETER DAN 'CHAMBUKÁ': NAAR INCLUSIEF MEERTALIG TAALBELEID EN -PRAKTIJK OP BONAIRE

Eindrapport van het Maneho di Idioma Onderzoeksteam, april 2022

Nicholas Faraclas, Universiteit van Puerto Rico

Ellen-Petra Kester, Utrecht University

Eric Mijts, Universidat di Aruba

1 Projectoverzicht en methodologie

1.1 Inleiding

Na een lange discussie tijdens een van de focusgroepbijeenkomsten met Bonairiaanse maatschappelijk werkers en leraren, kwamen de leden van de groep uiteindelijk tot de volgende conclusie: *"Chambuká. Dit is eigenlijk wat we doen met taal in ons werk. We maken het beste van een slechte situatie."* Als er één woord in het Papiaments is dat de algemene meningen kan samenvatten die keer op keer werden geuit over hoe taalkwesties op Bonaire worden behandeld tijdens vrijwel alle interviews en focusgroepbijeenkomsten die we tijdens onze bezoeken aan het eiland hebben gehouden, dan is het *chambuká* ('het beste maken van een slechte situatie').

Onder de etnisch, sociaal, politiek en ideologisch diverse groep mensen die deelnamen aan onze interview- en focusgroepbijeenkomsten, was er letterlijk niemand die van mening was dat

taalkwesties worden behandeld op een manier die zelfs maar overeenkomt met de meest elementaire behoeften van de overgrote meerderheid van de bevolking van Bonaire, laat staan op een manier die maximaal zou kunnen profiteren van hun aanzienlijke talige middelen en potentieel. Als gevolg hiervan worstelen leraren, maatschappelijk werkers, politie, rechters, advocaten, bestuurders, mediawerkers, werknemers in de private sector en gewone burgers van de allerjongste tot de alleroudste hier elke dag mee en doen ze er alles aan om het beste te maken van een slechte situatie als het gaat om het aanpakken van de ernstige problemen die worden veroorzaakt door het ontbreken van een wetenschappelijke en sociaal bewuste benadering van taalbeleid op het eiland.

1.2 Waarom een ander onderzoek?

Toen we door de Fundashon Akademia Papiamentu onder auspiciën van een projectsubsidie van het Openbaar Lichaam Bonaire werden gevraagd om een kader te ontwerpen voor de formulering van taalbeleid voor Bonaire, waren we ons er terdege van bewust dat er in het verleden vele, vele onderzoeks- en beleidsinitiatieven waren voorgesteld en ondernomen met betrekking tot taalkwesties op het eiland. (Voor een overzicht van recente beleidsinitiatieven, zie het hoofdrapport). Helaas hebben de meeste, zo niet alle, van deze projecten een minimale rol gespeeld in het oplossen van de steeds ernstiger wordende problemen in verband met taalbeleid en -praktijk waarmee de bevolking van het eiland dagelijks wordt geconfronteerd.

Om deze en andere redenen zijn veel Bonairianen sceptisch geworden over dergelijke initiatieven. Er zijn veel factoren die hebben geleid tot de minder dan adequate resultaten die

zijn bereikt als gevolg van deze eerdere initiatieven, maar een aantal van de grote tekortkomingen die steeds weer lijken op te duiken, hebben te maken met de behoefte aan een aanpak die zowel *sociaal bewust* als *wetenschappelijk verantwoord* is. We hebben daarom een bewuste poging gedaan om een community-based aanpak te hanteren die de Bonairiaanse inbreng in de onderzoeks- en adviesprocessen maximaliseert, naast een rigoureuze grondige datagedreven aanpak die onze bevindingen onderbouwt op een manier die empirisch geldig, betrouwbaar, nauwkeurig en accuraat is. Een ander probleem met projecten uit het verleden is hun beperkte of fragmentarische aard, die de schaal en alomtegenwoordigheid van het vraagstuk negeert. Om deze reden hebben we ook voor een holistische, systemische en alomvattende aanpak gekozen in ons werk.

Zoals blijkt uit onze beleidsdoorlichting in het hoofdrapport, hebben voorgaande beleidsbeloften geen doelbewuste poging gedaan om te breken met het contraproductieve, zero-sum game, winner-take-all-patroon dat in het verleden is ontstaan tijdens de eindeloze en verhitte debatten over taalkwesties op Bonaire; een patroon dat er ten onrechte van uitgaat dat taalbeleid gaat over het opleggen van het gebruik van de ene taal ten koste van de andere(n). Zoals ruimschoots blijkt uit de resultaten van de survey die we in het kader van dit onderzoek hebben uitgevoerd en die in het hoofdrapport te vinden zijn, is een van de meest consistente thema's die we keer op keer zijn tegengekomen in ons werk op het eiland de hoop dat Bonaire een nog meertaliger eiland kan worden dan het al is, met een bevolking, vooral de jeugd, die meer vaardigheid krijgt in alle vier haar belangrijkste talen.

Net zo wijdverbreid is echter de angst dat een officieel taalbeleid meer zou kunnen doen om te belemmeren dan om te helpen bij het proces om deze verbeterde meertalige toekomst voor de komende generaties te realiseren. Het is daarom onze oprechte hoop dat het onderzoek en het advies dat de basis vormt voor dit rapport het proces zal starten om taalbeleid en -praktijk te transformeren en dat dit proces proactief en uitgebreid de inspanningen van de bevolking van Bonaire ondersteunt om hun eiland vorm te geven in hun prachtig diverse maar collectieve visies en interesses, zonder een taal achter te stellen, en zonder ook maar één Bonairiaan achter te laten.

1.2 Onderzoeksmethodologie: een community-based aanpak

Toen ons werd gevraagd om een kader te bieden voor de formulering van het taalbeleid op Bonaire, besloten we dat we eerst serieus *grondwerk* moesten doen, in de vorm van een community-based onderzoeksproject dat is ontworpen om een empirisch verifieerbaar en statistisch geverifieerd begrip te bieden van hoe met taalkwesties op het eiland wordt omgegaan. Ondanks de beperkingen die de COVID-19-pandemie met zich meebrengt, hebben onze partners op Bonaire ons geholpen om alle gegevens te verzamelen die we nodig hadden voor dit onderzoek tijdens drie onderzoeksbezoeken aan het eiland in 2021 en 2022. Deze onderzoeksbezoeken waren voorafgegaan door tientallen jaren van community-based engagement met de bevolking van Bonaire en de andere Caribische eilanden van het Koninkrijk der Nederlanden over taalgerelateerde kwesties door de leden van ons onderzoeksteam, bestaande uit Nicholas Faraclas van de Universiteit van Puerto Rico, Ellen-Petra Kester van de Universiteit Utrecht en Eric Mijts van de Universiteit van Aruba.

We voerden een online enquête uit onder het grote publiek en lieten leraren zelfevaluaties van taalvaardigheid en narratieve vaardigheidstoetsen met hun studenten uitvoeren (zie secties 5, 6, 7 van het hoofdrapport voor de resultaten van elk van deze onderzoeksactiviteiten). Hoewel we ook graag klasobservaties hadden gedaan, was dit onmogelijk vanwege de volksgezondheids crisis. Om ervoor te zorgen dat er voldoende ruimte was voor Bonairianen om hun stem te laten horen in onze bevindingen konden we, ondanks de COVID-bepalingen, 26 interviews en 13 focusgroepbijeenkomsten houden met in totaal meer dan 70 belanghebbenden van alle achtergronden en lagen van de bevolking op Bonaire. Rekening houdend met het feit dat sommige mensen wellicht terughoudend waren voor persoonlijke ontmoetingen tijdens de gezondheids crisis hebben we ook virtueel contact opgenomen met honderden andere Bonairianen via een online enquête, van wie er 99 schriftelijk commentaar hebben toegevoegd over taalkwesties op Bonaire.

Bij het uitvoeren van al deze onderzoeksactiviteiten, en op basis van ons eerdere gemeenschapswerk in de regio (Faraclas, Kester & Mijts 2019), hebben we een bewuste poging gedaan om ons te concentreren op het opnemen van Bonairianen wier stem nog niet is gehoord in de loop van de vele debatten die in het verleden hebben plaatsgevonden over institutioneel taalbeleid en -praktijk op het eiland. We deden dit om ruimte te maken voor nieuwe meningen en standpunten die beter de ervaringen, inzichten en reflecties van een meer representatieve steekproef van de gemeenschap zouden kunnen weergeven dan tot nu toe het geval is geweest.

We waren met name geïnteresseerd in het opnemen van de perspectieven van degenen wiens dagelijkse activiteiten hen voortdurend in situaties brengen waarin institutioneel taalbeleid (of het gebrek daaraan) de grootste impact heeft. Daarom hebben we ervoor gezorgd dat we bij het onderzoek leraren en medewerkers betrokken die werken in het kleuter-, lager, algemeen secundair, middelbaar beroepsonderwijs en volwassenenonderwijs, evenals een breed scala aan sociale en gemeenschapswerkers die zich bezighouden met de bevordering van het welzijn van alle lagen van de samenleving, inclusief baby's, jongeren, volwassenen, ouderen, werkzoekenden, mensen die medische zorg nodig hebben, degenen die op zoek zijn naar onderwijs- en opleidingsmogelijkheden, mensen met fysieke en emotionele uitdagingen, degenen die instabiele thuissituaties hebben en degenen die te maken hebben met de juridische en strafrechtelijke systemen.

Om ervoor te zorgen dat ons begrip van zaken met betrekking tot taalbeleid en -praktijk op Bonaire zo nauwkeurig, zo breed en zo diep mogelijk zou zijn, hebben we er bewust voor gekozen om drie kwantitatieve en drie kwalitatieve onderzoeksstrategieën in te zetten, zodat de resultaten van elk instrument kunnen worden vergeleken met de resultaten van de andere vijf instrumenten. Deze triangulatie van resultaten betekent dat de beschrijvingen, analyses en aanbevelingen in dit document solide zijn gebaseerd op de dagelijkse realiteit waarmee vrijwel de gehele bevolking van Bonaire wordt geconfronteerd als hun leven wordt beïnvloed door taalbeleid en -praktijk. We hebben daarom een complementaire reeks statistisch significante *kwantitatieve* resultaten gebruikt die zijn verkregen uit een gebalanceerde en representatieve

reeks onderzoeksinstrumenten en een complementaire reeks *kwantitatieve* gegevens uit een even gebalanceerde en representatieve reeks instrumenten om een nauwkeurig beeld te verschaffen van kwesties met betrekking tot taalbeleid, taalgebruik en taalattitudes op het eiland.

Onze kwantitatieve instrumenten omvatten (zie sectie 5, 6 en 7 voor gedetailleerde resultaten):

- 1) een enquête onder de bevolking van het eiland in het Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels waarop 662 mensen reageerden (402 in het Papiaments, 114 in het Nederlands, 85 in het Spaans en 61 in het Engels);
- 2) een zelfevaluatie afgenomen bij middelbare scholieren in het Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels met betrekking tot hun vaardigheid in de 4 talen, waaraan 124 studenten deelnamen (57 in het Papiaments, 35 in het Spaans, 18 in het Nederlands en 14 in het Engels); en
- 3) een narratieve vaardigheidstest afgenomen bij middelbare scholieren in het Papiaments en het Nederlands om aspecten van de werkelijke beheersing van diezelfde studenten in de 4 talen te beoordelen, waaraan 69 studenten deelnamen (54 reacties in het Papiaments en 15 in het Nederlands).

Onze kwalitatieve instrumenten omvatten:

- 1) in totaal 26 individuele en groepsinterviews in het Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels in zowel face-to-face als online modi;
- 2) een totaal van 13 focusgroepdiscussies uitgevoerd in het Papiaments, Nederlands,

Spaans en Engels in zowel face-to-face als online modi; en

3) in totaal 99 schriftelijke opmerkingen in het Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels van respondenten op de enquête onder de bevolking van het eiland (42 over vragenlijsten die in het Papiaments werden afgenomen, 30 opmerkingen over vragenlijsten die in het Nederlands werden afgenomen, 18 opmerkingen over vragenlijsten die in het Spaans werden afgenomen en 9 opmerkingen over vragenlijsten die in het Engels werden afgenomen).

Opgemerkt moet worden dat we in dit document directe "dubbele" en geparafraseerde 'enkele' aanhalingstekens gebruiken bij het weergeven van uitspraken die zijn gedaan in de interviews, focusgroepen en schriftelijke antwoorden die het corpus vormen van kwalitatieve gegevens die zijn verzameld tijdens ons onderzoek op Bonaire. We hebben er alles aan gedaan om de anonimiteit te waarborgen van degenen die in het kader van dit onderzoek uitspraken hebben gedaan die in dit rapport worden geciteerd of geparafraseerd.

Ons derde en laatste onderzoeksbezoek aan Bonaire was bedoeld om de voorlopige bevindingen in dit rapport aan de bevolking van het eiland te presenteren en om hun feedback te ontvangen over onze interpretatie van hun probleemanalyses en aanbevelingen. Dit werd gedaan om: 1) ervoor te zorgen dat de inhoud van dit rapport zoveel mogelijk overeenkomt met de opvattingen van Bonairianen over de huidige situatie, evenals met hun aanbevelingen voor de toekomst met betrekking tot taalbeleid en -praktijk in hun gemeenschappen; en 2) om de bevolking van het eiland een extra kans te geven om met hun inzichten en terugkoppeling bij

te dragen aan wat het eindproduct van het project is geworden.

2 Synthese van de resultaten

2.1 Van beleid en praktijk gebaseerd op foutieve veronderstellingen naar beleid en praktijk gebaseerd op de verwezenlijking van Bonairianen in het verleden en hun hoop voor de toekomst

Voordat we specifieke beleidsaanbevelingen voor Bonaire doen, moeten we een goed begrip krijgen van wat de mensen van het eiland al verwezenlijkt hebben, evenals een goed begrip van wat de bevolking idealiter in de toekomst zou willen bereiken. Met andere woorden, het beleid moet de visie weerspiegelen die Bonairianen hebben voor hun toekomst, en het moet de prestaties en sterke punten van de bevolking van Bonaire erkennen en waarderen als een uitgangspunt om die visie werkelijkheid te maken. Uit de resultaten van de enquête die in het kader van dit project werd afgenomen, blijkt dat Bonairianen al succesvol zijn in het creëren van een meertalige samenleving, waarbij de meerderheid van de respondenten aangeeft dat zij in hun dagelijks leven drie of meer talen gebruiken, zonder significante verschillen tussen degenen die de enquête in het Papiaments, Nederlands, Engels of Spaans invulden. De sterke tradities van inclusieve meertaligheid en saamhorigheid die de (?) Bonairianen in staat hebben gesteld om dit alles te bereiken, kunnen in veel opzichten worden herleid tot de inclusief meertalige tradities van de inheemse Caribische en West-Afrikaanse voorouders van de bevolking van het eiland, die nog steeds voortleven in het dagelijks leven van Bonaire.

Als het gaat om de ontwikkeling van een visie op het taalbeleid op Bonaire, is er niet alleen

significant bewijs voor verwezenlijkingen uit het verleden, maar ook een aanzienlijke consensus over de hoop van de bevolking van het eiland als het gaat om taal. Zoals aangegeven in de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten van onze onderzoeksactiviteiten die in het volledige rapport te vinden zijn, zijn Bonairianen trots op hun inclusief meertalige gemeenschap en hopen ze op een toekomst waarin deze inclusieve meertaligheid nog sterker wordt. Survey-respondenten waardeerden hun eigen competenties in het Papiaments, Nederlands, Engels en Spaans en gaven aan dat ze willen dat de scholen op het eiland ervoor zorgen dat de volgende generatie ook geletterd wordt in alle vier de talen.

De vraag is: zullen het officiële beleid en de praktijk de inclusieve meertalige visie van de mensen op het eiland blijven frustreren en ontmoedigen, of zullen ze eindelijk beginnen om die te ondersteunen?

Onze beoordeling van recente beleidsinitiatieven in het hoofdrapport geeft aan dat wat tot op heden op het eiland geheerst heeft, geen goed ontworpen beleid is, maar een ad hoc, geïmproviseerd, informeel, maar sterk dwingend en vervreemdend regime van voorschriften en praktijken, gebaseerd op een reeks mythen en valse veronderstellingen.

Valse veronderstelling 1: Omdat de mensen van Bonaire al eeuwenlang deel uitmaken van het Koninkrijk der Nederlanden, moeten ze bijna native competentie in het Nederlands hebben.

Feit 1: Zowel de kwantitatieve als kwalitatieve resultaten van het onderzoek waarover in dit rapport wordt gerapporteerd, tonen aan dat een gebrekkige eentalige

Nederlandse benadering van het taalgebruik in officiële contexten (inclusief de scholen) een belangrijke factor is geweest die heeft bijgedragen aan een situatie waarin Nederlands een vreemde taal is en altijd is geweest voor de meerderheid van de Bonairianen, en dat er weinig aanwijzingen zijn dat dit snel zal veranderen, zeker als een dergelijk eentalig beleid blijft prevaleren.

Valse veronderstelling 2: Nederlands moet de voertaal zijn om de mensen optimaal van dienst te kunnen zijn.

Feit 2: Uit onze interview- en focusgroepgegevens blijkt in hoge mate dat de officiële nadruk op het Nederlands als enige bestuurstaal waarschijnlijk het grootste obstakel is voor effectief administratief beheer en gemeenschapsdiensten op Bonaire.

Valse veronderstelling 3: Nederlands moet de belangrijkste taal van het onderwijs zijn om Bonairiaanse kinderen voor te bereiden op hoger onderwijs in Nederland

Feit 3: De statistieken in het onderstaande kader, en ondersteund door de resultaten van de narratieve vaardigheidstoets, leveren schokkend en vernietigend bewijs dat, met Nederlands als instructietaal op het eiland, zeer weinig Bonairianen slagen in het hoger onderwijs in Nederland, met slechts 5% van alle Bonairiaanse studenten die slagen voor het VWO-examen (versus 20% in Nederland) en slechts 10% van alle Bonairiaanse studenten die slagen voor het AVO-examen (tegenover 19,8% in Nederland). Ervaring op andere eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen zoals Saba, Aruba en Sint-Eustatius wijst erop dat het onderwijzen van Nederlands als vreemde taal in plaats van het te gebruiken als instructietaal, hoogstwaarschijnlijk het totale aantal Bonairianen dat met succes in Nederland

studeert, zou vergroten.

Bonaire: percentage of the cohort of year 3 students in each track	VMBO	HAVO	VWO	PO	VWO+ HAVO	VMBO+ PO
2020	66.5	14.7	9.0	9.7		
2019	67.3	17.1	7.6	8.0		
2018	64.0	15.7	7.0	13.2		
2017	58.9	18.4	6.7	16.0		
2016	63.2	14.9	7.3	14.6		
2015	65.4	19.2	5.4	10.0		
2014	71.2	14.6	5.5	8.8		
Average % of cohort per track 2014-2020	65.2	16.4	6.9	11.5	23.3	76.7
Average final exam success rates 2015-2017	x .75	x .61	x .73			
	48.9	10	5		15	
European Netherlands: percentage of the cohort of year 3 students in each track	VMBO	HAVO	VWO	PO	VWO+ HAVO	VMBO+ PO
2020	50.3	23.6	23.1	3.0		
2019	51.4	23.1	22.8	2.7		
2018	52.1	22.6	22.5	2.8		
2017	52.4	22.6	22.1	2.8		
2016	53.4	21.9	21.7	2.9		
2015	53.9	21.8	21.4	2.9		
2014	54.0	21.8	21.2	2.9		
Average % of cohort per track 2014-2020	52.5	22.5	22.1	2.9	44.6	55.4
Average final exam success rates 2015-2017	x .93	x .88	x .91			
	48.8	19.8	20.1		39.9	

Deze berekening is gebaseerd op cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek: StatLine - Vo; leerlingen, onderwijssoort, leerjaar, leeftijd (cbs.nl) en cijfers voor succesratio's Kamervragen (Aanhangsel) 2018-2019, nr. 2997 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

Ironisch zou je kunnen stellen dat Bonaire zijn inclusieve meertaligheid heeft bereikt en behouden door de openheid en vindingrijkheid van zijn eigen mensen, met weinig of geen hulp of ondersteuning van officiële instanties. Nog tragischer en contraproductiever is dat de meeste overheidsinstanties beleid en praktijken lijken te hebben gepromoot die niet alleen inclusieve meertaligheid in het heden belemmeren, maar ook de tendens hebben om Bonairianen het gevoel te geven dat hun hoop en dromen voor een inclusief meertalige toekomst onmogelijk te bereiken zullen zijn.

In onze gesprekken met Bonairianen van alle achtergronden en lagen van de bevolking horen we steeds weer dezelfde mythes over waarom Bonairianen hun inclusief meertalige visie nooit zouden kunnen realiseren:

Mythe 1 praktisch: "Ja, meertaligheid is een mooie droom, maar het zou te duur zijn om alle materialen te produceren, alle leraren en andere overheidsmedewerkers om te scholen en al het andere te doen wat nodig is om de droom werkelijkheid te maken."

Feit 1: De Nederlandse overheid heeft er geen probleem mee om miljoenen euro's te investeren in de productie en afname van de eentalige Nederlandse CITO *toets* of voor het inhuren van een eindeloze reeks consultants, docenten en inspecteurs uit Nederland om eentalig Nederlands onderwijs op Bonaire op te leggen, ook al is hun *return on investment* in termen van academische prestaties van studenten op het

eiland minimaal geweest. Hoe komt het dat wanneer Bonairianen steun zoeken voor hun droom van inclusief meertalig onderwijs voor iedereen, het antwoord altijd lijkt te zijn: "Sorry, te veel geld, te veel werk."? In ieder geval zou het beperken van de enorme verliezen op onderwijsinvesteringen op het eiland die worden weergegeven in de bovenstaande tabel, de kosten die gepaard gaan met het verhelpen van de situatie meer dan compenseren.

Mythe 2 Verwarring: "Ja, meertaligheid is een mooie droom, maar kinderen zullen in de war raken als we ze in meer dan één taal proberen te onderwijzen."

Feit 2: Bonairianen zijn al eeuwenlang meertalig en er is geen bewijs dat dit ervoor heeft gezorgd dat ze op enigerlei wijze meer 'verward' zijn dan mensen in minder meertalige samenlevingen. Inclusief meertalig onderwijs wordt een realiteit op Aruba en de kinderen in de meertalige scholen daar ondervinden geen problemen met 'verwarring' als gevolg. Sterker nog, ze presteren beter dan leerlingen op de eentalige Nederlandse scholen, zelfs in het Nederlands.

Mythe 3 Engels: "Ja, meertaligheid is een mooie droom, maar in de toekomst zal iedereen Engels spreken, dus het is een verspilling van tijd en geld."

Feit 3: De bevolking van Bonaire heeft al laten zien dat, zelfs zonder enige officiële ondersteuning, nieuwe talen zoals Engels kunnen worden gesproken zonder andere talen zoals Papiaments, Nederlands of Spaans te verdrücken. Engels hoeft op Bonaire geen 'killer language' te zijn. Niettemin suggereren onze enquête- en zelfevaluatiegegevens dat als het huidige eentalige Nederlandse onderwijsbeleid ervoor blijft zorgen dat jongeren Papiaments als een 'inferieure' taal afwijzen en het

Nederlands als een opgelegde taal afwijzen, er een groot gevaar bestaat dat ze op een bepaald moment in de toekomst zullen beginnen te weigeren een andere taal te spreken dan Engels. Dus als Engels op een gegeven moment daadwerkelijk een 'killer language' wordt op Bonaire, zal dat mogelijk zijn gemaakt door de gebrekkigheid van taalbeleid en de praktijk die op dit moment op het eiland heerst.

Mythe 4 Papiaments is voor thuis, Nederlands is voor school: "Ja, meertaligheid is een mooie droom, maar sommige talen zoals Papiaments zijn niet zo 'ontwikkeld' en/of niet zo 'groot' als andere talen zoals het Nederlands, dus ze kunnen niet dezelfde officiële status hebben in de overheid, de klas, enz."

Feit 4: Naar wereldstandaarden is Nederlands geen 'grote' taal, er was zelfs een tijd waarin Nederlands als een 'minder ontwikkelde' taal werd beschouwd en Latijn de taal was van wetenschap en vooruitgang. Talen veranderen als ze worden gebruikt in nieuwe omgevingen. Bovendien blijkt uit onze gegevens dat Papiaments al soms onofficieel wordt gebruikt als instructietaal, ondanks het eentalige Nederlandse beleid. Docenten en studenten hebben dringend behoefte aan toestemming om alle talen en taalkundige middelen die ze tot hun beschikking hebben te kunnen gebruiken om maximaal academisch succes te behalen en hun volledige academische potentieel te realiseren. Zeggen dat 'Papiaments voor thuis, Nederlands voor school is' of dat 'Papiaments een kleine, Nederlands een grote taal is', is gewoon een slim verhulde manier om de oude koloniale ideologie in stand te houden dat 'Papiaments inferieur, en Nederlands superieur is' en voor het beperken van het Papiaments tot informele gebruiksdomeinen.

In het algemeen, wanneer een initiatief opduikt om de schade te herstellen die de bevolking van Bonaire en andere gekoloniseerde landen in de afgelopen eeuwen is aangedaan door koloniale ideologieën, regeringen, beleid en praktijken, wordt dat initiatief ofwel volledig genegeerd door de koloniserende machten, of, als het onmogelijk is om dit te negeren, nemen ze er absoluut geen verantwoordelijkheid voor, wat betekent dat het de gekoloniseerden zijn die de volledige last moeten dragen voor het herstellen van de schade. In onze interviews en in de focusgroepsessies werd dit punt vaak naar voren gebracht.

Het is één ding voor regeringen om de schade die is aangericht door gefaald beleid uit het verleden te negeren en te vermijden, maar het is iets heel anders om datzelfde gefaalde beleid in het heden te bestendigen. In ons overzicht van recente beleidsinitiatieven in het hoofdrapport lijkt er een beperkte mate van wettelijke erkenning van Papiaments te zijn geweest in officiële institutionele contexten, maar degenen die met ons spraken in onze interview- en focusgroepsessies maakten ons pijnlijk bewust dat er in de praktijk weinig is veranderd, en dat er in sommige gevallen sprake is van een verslechtering. Dit wordt geïllustreerd door eerstehands verslagen van docenten over het institutionele geweld dat zij en hun leerlingen ondergaan in klaslokalen op het eiland door toedoen van de onderwijsinspectie en toetssystematiek.

2.2 Probleemgebieden

Hoewel we doelbewust gepoogd hebben om de diversiteit van stemmen te maximaliseren van

het corpus dat we verzamelden tijdens onze onderzoeksactiviteiten op Bonaire, toonden zowel de kwalitatieve als kwantitatieve gegevens aan dat er een aanzienlijke mate van algemene consensus is over enkele belangrijke probleemgebieden met betrekking tot kwesties van institutioneel taalbeleid en -praktijk op het eiland, waaronder het volgende:

- 1) Taalkwesties worden op Bonaire onvoldoende geregeld
- 2) Inclusieve meertaligheid is de trots en droom van de meeste Bonairianen, maar meertaligheid wordt ontmoedigd door institutionele praktijken
- 3) Nederlands is een vreemde taal voor de meeste Bonairianen, maar ze worden bestuurd alsof ze bijna native competentie in de taal hebben
- 4) Werknemers die diensten verlenen aan de gemeenschap besteden te veel tijd aan het vertalen van en naar het Nederlands, in plaats van het leveren van de diensten waarvoor ze zijn opgeleid
- 5) Veel Bonairianen hebben het opgegeven als het gaat om de manier waarop op het eiland met taalkwesties wordt omgegaan, en hebben een houding aangenomen van *'Laat maar zitten' / 'Laat maar waaien'*
- 6) Zonder officiële steun neemt het gebruik van Engels en competentie in het Engels snel toe op het eiland, vooral onder de jongeren, die er soms op staan om Engels te gebruiken, zowel als een manier om hun afwijzing van Papiaments uit te drukken, de taal die op school het meest is gediscrimineerd, en evenzeer als een manier om hun afwijzing van het Nederlands kenbaar te maken, de taal die hen op school is opgelegd .
- 7) Er zullen ernstige gevolgen zijn voor Bonaire en haar bevolking als er geen

geïnformeerde, systematische en concrete inspanningen worden geleverd om het taalbeleid en de taalpraktijk op het eiland op een wetenschappelijk verantwoorde en sociaal bewuste wijze aan te pakken

Kortom, Bonaire is een samenleving geworden die verstrikt is geraakt in gebrekkig institutioneel taalbeleid en in gebrekkige institutionele taalpraktijken, in een permanente modus van *chambuká*, dat wil zeggen, hoewel Bonairianen hun uiterste best proberen te doen, komt het erop neer dat ze het beste proberen te maken van een slechte situatie.

In de hier volgende sectie introduceren we elk van deze probleemgebieden door een platform te bieden aan de mensen van Bonaire om hun zorgen kenbaar te maken door middel van citaten en parafrases van verklaringen die zijn gedaan in interviews, focusgroepsessies en in het opmerkingengedeelte van de enquête. Zo presenteren we de wijze waarop mensen op het eiland doorgaans kijken naar de manier waarop taalkwesties in hun gemeenschappen worden behandeld. Vervolgens gebruiken we onze kwantitatieve gegevens om aan te tonen dat deze inzichten worden gedeeld door het grootste deel van de bevolking van het eiland. Onze kwalitatieve en kwantitatieve gegevens worden zo gecombineerd tot een nauwkeurige en representatieve beschrijving van wat er daadwerkelijk in de realiteit van Bonaire gebeurt. Als de situatie met betrekking tot elk probleemgebied is beschreven, presenteren we een analyse van de huidige situatie van Bonaire op basis van inzichten uit literatuur- en documentstudie in combinatie met onze kwalitatieve en kwantitatieve resultaten, met als doel een matrix van causale factoren te construeren die aanleiding hebben gegeven tot de huidige stand van zaken.

Ten slotte gebruiken we deze analyse om aanbevelingen te doen voor het omgaan met elk probleemgebied, waarbij we zoveel mogelijk de aanbevelingen volgen die zijn gedaan door de Bonairianen die aan dit onderzoek hebben deelgenomen.

Probleemgebied 1: Taalzaken worden op Bonaire onvoldoende aangepakt

De heersende manier waarop taalkwesties worden behandeld, is precair ad hoc, jammerlijk ontoereikend en vormt meer een belemmering dan een hulp voor vrijwel elk segment van de bevolking van het eiland, van de minst bevoorrechte tot zelfs enkele van de meest bevoorrechte leden van de Bonairiaanse samenleving. In de praktijk is Nederlands de taal die vereist is in de meeste institutionele contexten en voor de meeste werknemers die diensten verlenen in die instituten. Op dit moment is er geen dwingend vereiste dat overheids- en andere diensten beschikbaar worden gesteld in het Papiaments of de andere meest gesproken talen op het eiland.

Probleemgebied 2: Inclusieve meertaligheid is de trots en droom van de meeste Bonairianen, maar meertaligheid wordt ontmoedigd door institutionele praktijken De ABC-eilanden in het algemeen, en Bonaire in het bijzonder, richten zich op de markt voor toeristen, ondernemers, investeerders, digitale nomaden, enzovoorts. Ondanks de enorme talige hulpbronnen en het potentieel van de meertalige bevolking wordt er ter plaatse heel weinig gedaan om ervoor te zorgen dat die talige hulpbronnen worden beschermd en onderhouden, en nog minder wordt gedaan om die talige hulpbronnen actief te cultiveren en optimaal te benutten. In feite lijkt het erop dat precies het tegenovergestelde gebeurt,

aangezien het heersende institutionele taalbeleid en de aanverwante praktijk de talige hulpbronnen en het potentieel van de meeste Bonairianen lijken te schaden en uit te schakelen.

De meertaligheid die vandaag de dag op Bonaire te vinden is, is een groot goed waar de mensen van het eiland terecht trots op kunnen zijn. Toch is er op dit gebied nog veel werk aan de winkel. Hoewel de meerderheid van de bevolking een hoog niveau van informele competentie in drie of meer talen heeft, missen ze meestal een hoog niveau van academische competentie in elke taal, zoals blijkt uit de resultaten van de narratieve vaardigheidstoets, waar alleen de middelbare scholieren in het allerhoogste onderwijsniveau, van wie de meesten uit Nederlandstalige gezinnen komen, over een schrijfvaardigheid beschikken die zelfs maar in de buurt komt van wat men zou verwachten van jongeren op dezelfde leeftijd in een land waar studenten recht hebben op onderwijs in hun eigen taal. Voor de andere studenten heeft het feit dat hun academische opleiding in een vreemde taal heeft plaatsgevonden, hen effectief uitgesloten van elke uitgebreide academische competentie in welke taal dan ook. Over het algemeen is de beperkte academische competentie die de meeste Bonaireanen hebben alleen ontwikkeld in het Nederlands, een taal waarin, zoals onze enquêtegegevens aantonen, de meesten zich niet erg op hun gemak voelen. Het schoolsysteem negeert de hoge niveaus van informele competentie van de studenten in het Papiaments en het Engels (talen waar de studenten zich uiterst comfortabel bij voelen) volledig, zodat een perfecte mogelijkheid om academische competenties in het Papiaments en Engels te onderwijzen door het onderwijssysteem wordt verspild, waardoor de deur wordt gesloten voor talloze academische en professionele kansen voor de meerderheid van de jonge Bonairianen.

Nog verontrustender is een feit dat naar voren kwam uit de enquêtegegevens waaruit blijkt dat hoewel de meerderheid van de mensen op het eiland in hun dagelijks leven meer dan drie talen spreekt, er een aanzienlijke minderheid is (in totaal ongeveer 25% van de bevolking van het eiland) die slechts twee talen (ongeveer 15% van de bevolking) of één taal (ongeveer 10% van de bevolking) gebruikt in hun dagelijks leven. Onder deze Bonairianen wiens dagelijkse taalrepertoire slechts één of twee talen omvat, vinden we sprekers van het Papiaments en Spaans verhoudingsgewijs oververtegenwoordigd. Zo hebben institutioneel beleid en praktijken die expliciet of impliciet het gebruik van het Nederlands, en geen andere taal, vereisen, een onevenredig negatieve impact op dit segment van de bevolking, dat in veel gevallen ook bestaat uit de Bonairianen wier sociaal-economische situatie het meest kwetsbaar en precair is. In dit en andere opzichten dreigt Bonaire in een situatie van talige apartheid terecht te komen, dat wil zeggen een gesegregeerd land te worden op basis van taal zoals India, waar gebrek aan kennis van de politiek dominante talen zoals Hindi en Engels in meer dan één opzicht het kastensysteem heeft gereanimeerd, waarbij degenen die Engels spreken de nieuwe 'brahmin' elitekaste zijn geworden en degenen die alleen hun regionale talen spreken, de nieuwe 'onaantastbare' en laagstbetaalde arbeidersklassen worden. Deze situatie heeft al geleid tot 'taalrellen' en andere vormen van burgerlijke onrust in India (Kachru, 1986).

Zoals gezegd is inclusieve meertaligheid op Bonaire bereikt, niet dankzij, maar *ondanks* het officiële en institutionele taalbeleid en de praktijk. Het eentalig opleggen van het Nederlands als taal van uitsluiting heeft niet alleen de meertalige tradities van de eilandsamenleving

geschaad, maar heeft ook een negatief effect gehad op de inclusieve tradities van Bonaire. Een goed voorbeeld van deze trend naar exclusiviteit is te zien in de alarmerende verschuiving in de houding ten opzichte van het Spaans in de afgelopen decennia. Amper een generatie geleden werd Spaans op het eiland beschouwd als een prestigieuze taal van cultuur, welgestelde Zuid-Amerikaanse toeristen en de media, om te worden gepromoot en gewaardeerd voor de waarop het Bonaire verbindt met het nabijgelegen Venezuela, Colombia en de rest van Latijns-Amerika. Tegenwoordig wordt op Spaans in veel opzichten neergekeken als de taal van immigranten uit de arbeidersklasse en vluchtelingen uit burgeroorlogen in de regio. Dit wordt aangetoond in de enquêteresultaten in het hoofdrapport, die aangeven dat het Spaans, hoewel het nog steeds wordt gezien als een taal die moet worden geleerd, die kinderen voorbereidt op een toekomst op het eiland, en die op school moet worden onderwezen, systematisch lager scoort dan Papiaments, Engels en zelfs in sommige gevallen Nederlands voor dezelfde vaardigheden.

Een andere indicatie voor deze toenemende devaluatie van het Spaans die we opmerkten in de interviews en focusgroepgesprekken is een tendens om de moeilijkheden te onderschatten die worden ondervonden door het snelgroeiende aantal Bonairianen die thuis Spaans spreken en proberen permanente bewoners te worden, op een eiland waar het beleid en de praktijk overwegend de voorkeur geven aan het Nederlands als enige institutionele taal. Hoewel Spaanstaligen terecht worden geprezen om hun vermogen en bereidheid om Papiaments te leren en zich aan te passen aan de Bonairiaanse levensstijl, wordt er ook vaak over hen gesproken alsof de echte uitdagingen die ze ervaren in het licht van de eentalige oplegging van het Nederlands op de een of andere manier 'geen probleem' zijn.

Probleemgebied 3: Nederlands is een vreemde taal voor de meeste Bonairianen, maar ze worden bestuurd alsof ze bijna native competentie in de taal hebben

Hoewel de meeste Bonairianen een aanzienlijke competentie hebben in meer dan een van de drie meest gesproken talen op het eiland (Papiaments, Engels en Spaans), wordt hun dagelijks leven onnodig ingewikkeld, frustrerend en lastig gemaakt door het feit dat het institutionele taalbeleid en de praktijken van de formele sector beheersing vereisen in een vierde taal (Nederlands) die niet alleen een vreemde taal is voor meer dan 80 procent van de bevolking van het eiland (Bak-Piard 2016, Kester & Timp 2018, Kester & Buijink 2022, zie het hoofdrapport voor een samenvatting van deze en andere onderzoeken), maar ook, volgens de resultaten van ons onderzoek, een taal die de meeste Bonairianen zien als moeilijk te leren en relatief moeilijk om zich in uit te drukken, zoals blijkt uit onze enquêteresultaten.

Het is geen toeval dat het Nederlands opvalt als de taal die de meest negatieve attitudes in onze gegevens aantrekt. Dit is voor een groot deel te verklaren door hoe het Nederlands tot op heden is gebruikt als een taal van uitsluiting van de koloniale tijd. De ervaring van de meeste Bonairianen met het Nederlands is als een taal die de traditionele Bonairiaanse taal, cultuur en identiteiten ontkracht en vermindert. Of dit nu wordt uitgedrukt als 'Nederlands is een 'taal', terwijl Papiaments een 'dialect' is' of 'Nederlands is de taal van kennis, terwijl Papiaments de taal van cultuur is' of 'Nederlands is de taal van de klas, terwijl Papiaments de taal van 'thuis' is' of 'Nederlands is een grote taal, terwijl Papiaments klein is', de onderliggende boodschap is altijd hetzelfde: het Nederlands is superieur aan het Papiaments, de Nederlandse cultuur is

superieur aan de Bonairiaanse cultuur en Nederlanders zijn superieur aan de Bonairianen. Enkele van de meest verwoestende effecten van deze manier van denken zijn voelbaar in het onderwijssysteem, waar Nederlands op de meeste niveaus de enige officiële instructie- en beoordelingstaal is. In onze enquêtegegevens wordt Nederlands aangewezen als de taal die mensen het minst waarderen in termen van het horen spreken en de taal die jongeren het minst kiezen om te spreken, zoals aangegeven in onze enquêteresultaten.

Er is niets aan het Nederlands dat het minder sympathiek of minder leerbaar maakt dan andere talen, het probleem zit hem in de manier waarop het Nederlands op Bonaire is opgelegd en als enige onderwijstaal op de scholen wordt gebruikt. Voor de overgrote meerderheid van de mensen op het eiland is Nederlands een vreemde taal, maar in plaats van dat het op de scholen als vreemde taal wordt onderwezen, wordt het onderwezen alsof het een eerste taal is voor de meerderheid van de studenten, zoals blijkt uit onze interview- en focusgroepcommentaren.

Het basisprincipe van onderwijs is om 'van het bekende naar het onbekende te gaan', om te gebruiken wat de studenten al weten om nieuwe kennis te introduceren, dus als we willen dat de meerderheid van de studenten slaagt, mag een vreemde taal nooit worden gebruikt als de instructietaal in de klas. Helaas werd van studenten tot nu toe verwacht dat ze initiële geletterdheid en al hun vakken in het Nederlands leren, met als resultaat dat de meerderheid van de studenten onder hun academische potentieel presteert en een negatieve houding krijgt ten opzichte van school in het algemeen en ten opzichte van het Nederlands in het bijzonder. In plaats van de meerderheid van de bevolking te bedienen, bedienen de scholen uiteindelijk

vooral de minderheid van leerlingen van wie de ouders Nederlands als eerste taal spreken.

In het algemeen waren we verrast door het gebrek aan openbaar beschikbare statistieken over het onderwijs op Bonaire. Zo zijn er bijvoorbeeld weinig statistieken beschikbaar voor het publiek over het niveau van academische prestaties van Bonairiaanse studenten in het Nederlandse systeem, maar sommige observaties die leraren en schoolbestuurders tijdens onze interview- en focusgroepsessies hebben gedaan, zijn te vinden in het kader na deze paragraaf.

Dutch as the main/ only language of instruction: A recipe for disaster

- Teacher*: 'Repeating grades has become naturalized.'
- Another teacher*: 'Most kids are scoring between 1.5 and 2 years below grade level (especially from *groep 6* onward). Not just in our schools, but in all the schools on the island, even in some of the Dutch ones.'
- Administrator*: 'Functional illiteracy on Bonaire is almost double the rate of the European Netherlands.'
- Another administrator*: 'Most students who go to the Netherlands for study do not succeed, most end up with debts, and most stay in Holland. The few Bonaireans who succeed in further studies leave Bonaire and never come back. It's hard to find the professionals we need here in Bonaire.'
- Teacher*: Parents are not very engaged. We recently organized a meeting for the parents of all the preschools on the island only 10 parents attended.

Het enkel Nederlandstalige schoolsysteem wordt vaak gepromoot als de enige manier om ervoor te zorgen dat Bonairiaanse studenten toegang kunnen krijgen tot hoger onderwijs in Europees Nederland. Statistieken over de prestaties van Bonairiaanse studenten zijn moeilijk te

verkrijgen, maar we hadden toegang tot de aantallen studenten in de verschillende middelbare schooltrajecten (VWO of universitair voorbereidend traject; HAVO of hbo voorbereidend traject; VMBO of lager beroepstraject; en PO of praktisch traject). De resultaten zijn schokkend, zoals aangetoond in het kader in hierboven):

- 1) In de periode van 2014 tot en met 2020 vormen VWO-studenten op Bonaire ongeveer 7% van de totale middelbare scholierenpopulatie versus 22.1% in Nederland, en wanneer de resultaten van de eindexamens van 2015 tot 2017 worden beschouwd, zijn de gemiddelden voor Bonaire 5% versus Nederland 20.1%. Tot overmaat van ramp komen de meeste Bonairiaanse vwo-studenten uit Nederlandstalige huishoudens op het eiland.
- 2) In de periode 2014 tot 2020 vormen HAVO-studenten op Bonaire ongeveer 16.4% van het totaal aantal studenten in het derde jaar versus 22.5% in Nederland en wanneer de resultaten van de eindexamens worden beschouwd, zijn de gemiddelden 10% voor Bonaire versus 19.8% voor Nederland.
- 3) PO (praktijkonderwijs) studenten op Bonaire vormen in dezelfde periode ongeveer 11.5% van de totale studentenbevolking in het derde jaar versus 2.9% in Nederland.

Probleemgebied 4: Werknemers die diensten verlenen aan de gemeenschap besteden te veel tijd aan het vertalen van en naar het Nederlands, in plaats van het leveren van de diensten waarvoor ze zijn opgeleid

Omdat Nederlands in de meeste gevallen de taal is die standaard wordt gebruikt in formele contexten, besteden de meeste van degenen die in die instellingen werken, evenals de meeste

van hun cliënten , te veel van hun tijd aan het omgaan met taal- en vertaalproblemen, in plaats van zich bezig te houden met de inhoud van wat ze zouden moeten doen. In de loop van ons onderzoek hebben degenen die verantwoordelijk zijn voor het verlenen van diensten aan de mensen van het eiland getuigenis na getuigenis afgelegd over hoe taalbeleid en -praktijk een groot obstakel is dat hen ervan weerhoudt hun werk op een optimale manier te doen. In de volgende alinea is een lijst te vinden van enkele van hun observaties.

Leraren besteden te veel van hun tijd in aan de strijd om studenten te helpen Nederlands te begrijpen, in plaats van hun vakinhoud daadwerkelijk te onderwijzen. Studenten besteden te veel van hun tijd aan de worsteling om in het Nederlands te presteren, in plaats van hun vakinhoud te leren. Gezondheidswerkers besteden te veel van hun tijd aan vertalen en tolken van en naar het Nederlands, in plaats van zich te concentreren op het welzijn van hun patiënten. Mensen met gezondheidsproblemen besteden te veel van hun tijd aan het worstelen met het Nederlands of vermijden zelfs elk contact met een gezondheidssysteem dat 'hun taal niet spreekt', in plaats van voldoende toegang te krijgen tot de gezondheidszorg die ze nodig hebben. Maatschappelijk werkers besteden te veel van hun tijd aan het vertalen van officiële documenten uit het Nederlands naar een taal die hun cliënten kunnen begrijpen en te veel van hun tijd aan het schrijven van rapporten in het Nederlands, in plaats van zich daadwerkelijk bezig te houden met de feitelijke inhoud van de problemen van hun cliënten, zoals toegang tot het socialezekerheidsstelsel, preventie van huiselijk geweld, het verlenen van pleegzorg, enzovoorts. Mensen die sociale voorzieningen nodig hebben, zijn voortdurend in het nadeel omdat hun uitkering afhankelijk is van een socialezekerheidsstelsel dat van iedereen een hoge

competentie in het Nederlands verwacht. De politie besteedt te veel van haar tijd aan het schrijven of vertalen van rapporten in het Nederlands in plaats van de veiligheid van de gemeenschap te waarborgen. Advocaten en de rechtbanken besteden te veel van hun tijd aan vertalen en tolken van en naar het Nederlands, in plaats van aan rechtspraak. Technisch juridisch taalgebruik is al moeilijk genoeg voor iedereen die met de rechter in contact komt, ook voor Nederlanders in Europees Nederland. Maar op Bonaire staan de meeste mensen die gerechtigheid zoeken voor een nog grotere uitdaging, omdat ze niet alleen deze technisch-juridische taal moeten begrijpen en zich daarin begrijpelijk moeten maken, maar bovendien ook in het Nederlands, wat voor hen een vreemde taal is. Dit alles wordt samengevat in de opmerkingen tijdens onze interviews en focusgroepbijeenkomsten, die te vinden zijn in het hoofdrapport.

Probleemgebied 5: Veel Bonairianen hebben het opgegeven als het gaat om de manier waarop op het eiland met taalkwesties wordt omgegaan, en hebben een houding aangenomen van 'Laat maar zitten'/ 'Laat maar waaien'

Een tragische maar veel voorkomende reactie op het gebruik van het Nederlands als overheersende institutionele taal op Bonaire is er een van onthechting, berusting en ontkenning. Veel Bonairianen hebben een houding van '*Laat maar zitten*'/ '*Laat maar waaien*' aangenomen, zowel wanneer hen wordt gevraagd naar de taalsituatie op het eiland, als wanneer ze het Nederlands moeten begrijpen, spreken, lezen of schrijven, vooral in institutionele contexten. Studenten verlaten het formele onderwijssysteem omdat ze het Nederlands niet aankunnen. Ouders hebben zich onthecht van de studie van hun kinderen,

deels omdat ze het Nederlands niet aankunnen. Mensen die gezondheidszorg nodig hebben, hebben er geen toegang toe omdat ze hun kwalen niet effectief aan een arts kunnen communiceren, noch voldoende kunnen begrijpen wat de diagnoses en voorschriften van de arts betekenen om hun lijden te verlichten. Veel, zo niet de meeste, van degenen op het eiland die misschien kunnen profiteren van sociale en juridische diensten, zijn terughoudend in het verkrijgen van toegang tot die diensten, deels omdat ze zich schamen dat hun competentie in het Nederlands lager is dan het niveau dat door het systeem wordt vereist, enzovoort.

Onthechting, berusting en ontkenning zijn uiterst gevaarlijke tekenen dat een schadelijke situatie is verslechterd tot een punt waarop mensen zich geen constructieve manier meer kunnen voorstellen om deel te nemen aan een proces om die situatie te verhelpen. De hopeloosheid en wanhoop die door deze houdingen worden uitgedrukt, zijn vaak een recept voor sociale conflicten, wanneer mensen uiteindelijk hun toevlucht nemen tot geweld en ontwrichtend gedrag als de enige manier die hen nog rest om hun gevoelens en stemmen te laten horen. Deze signalen van gevaar zijn overduidelijk aanwezig in de verklaringen die zijn afgelegd tijdens onze interviews en focusgroepsessies, waarvan sommige zijn opgenomen in het hoofdrapport.

Probleemgebied 6: Zonder officiële steun neemt het gebruik van het Engels snel toe op het eiland, vooral onder de jeugd

In bijna al onze interviews en focusgroepbijeenkomsten was een terugkerend thema de spectaculaire toename van het gebruik van het Engels op Bonaire, vooral onder de jeugd.

Terwijl Bonairianen zelf momenteel hun talige middelen verrijken door aanzienlijke nieuwe vaardigheden en competentie in het Engels te verwerven, waardoor ze toegang hebben tot grotere sociale, economische en culturele kansen, merken ze bijna altijd dat ze dit doen zonder enige officiële of institutionele ondersteuning. Met andere woorden, ze bereiken dit niet vanwege, maar *ondanks* elk institutioneel taalbeleid en -praktijk, die in de meeste gevallen deze nieuwe taalvaardigheden in het Engels niet eens erkennen, laat staan cultiveren. Het resultaat is dat terwijl de informele competentie in het Engels omhoog schiet, de academische competentie in het Engels achterblijft, zoals geïllustreerd in de resultaten van de zelfevaluatie voor taalvaardigheid en de narratieve vaardigheidstoets die werd afgenomen als onderdeel van het onderzoek dat voor dit project is uitgevoerd. Het ontbreken van officiële erkenning van de indrukwekkende en groeiende competentie van studenten in het Engels, wordt geïllustreerd door de opmerkingen van deelnemers aan onze enquête en focusgroepsessies.

Erger dan de gemiste kans om studenten een academische competentie in het Engels te bieden, is echter een groeiende tendens onder jongeren om zowel het Nederlands als het Papiaments af te wijzen ten gunste van het Engels. Dit suggereert dat Engels misschien de taal wordt van vervreemde jongeren op Bonaire, die niet alleen Papiaments afwijzen vanwege alle jaren van afwijzing die ze in het schoolsysteem hebben ervaren, alleen al omdat Papiaments hun thuistaal is, maar die ook het Nederlands afwijzen als de taal die hen met geweld is opgelegd door hetzelfde onderwijssysteem.

Bewijs voor een toenemende afwijzing door jongeren van de Nederlandse taal en Nederlandse identiteit enerzijds en van de Papiamentse en Bonairiaanse identiteit anderzijds is te vinden in zowel de kwantitatieve als kwalitatieve gegevens die voor dit onderzoek zijn verzameld.

Probleemgebied 7: Er zullen ernstige gevolgen zijn voor Bonaire en haar bevolking als er geen geïnformeerde, systematische en concrete inspanningen worden geleverd om het taalbeleid en de taalpraktijk op het eiland op een wetenschappelijk verantwoorde en sociaal bewuste wijze aan te pakken.

Men is het er algemeen over eens dat de huidige situatie niet alleen gebrekkig is, maar ook onhoudbaar. Dat wil zeggen, dat er ernstige gevolgen zullen zijn voor Bonaire en haar bevolking als er geen geïnformeerde, systematische en concrete inspanningen worden geleverd om de manier waarop taalkwesties op het eiland worden behandeld op een wetenschappelijk verantwoorde en sociaal bewuste wijze aan te pakken. Als bijvoorbeeld de houding ten opzichte van de Nederlandse taal en identiteit onder jongeren negatiever wordt, hoe lang duurt het dan voordat diezelfde negatieve houding wordt aangenomen ten opzichte van alles wat Nederlands is, inclusief mensen die vanuit Europees Nederland naar Bonaire komen?

Deze dalende positieve houding ten opzichte van de Nederlandse taal, in combinatie met de stijgende voorkeur voor Engels wordt ook in mindere mate weerspiegeld door de afnemende positieve attitudes ten opzichte van het Papiaments. Zoals blijkt uit onze enquêteresultaten, was er op de vraag in hoeverre respondenten elk van de vier gesproken talen graag horen, een consistente voorkeur voor Papiaments en Spaans boven Nederlands bij alle generaties

respondenten. Het enige grote generatieverschil in voorkeur voor het horen van een van de vier gesproken talen werd vastgesteld voor Engels, waarbij de jongste groep respondenten (16-30 jaar) hogere voorkeurspercentages vertoonde dan de groep van 31 tot 50 jaar, en deze groep vertoonde dan weer hogere voorkeurspercentages voor Engels dan de oudste groep (leeftijd 51 en ouder). Als het gaat om de mate waarin respondenten hun competentie in de vier talen waardeerden, bleven de niveaus tussen de leeftijdsgroepen stabiel en over het algemeen hoog onder alle generaties voor alle talen behalve Papiaments, waar een lichte maar significante daling van positieve reacties werd vastgesteld bij de jongste leeftijdsgroep, hoewel deze nog steeds hoger bleef dan voor Nederlands en Spaans.

Zoals blijkt uit onze enquêteresultaten, was er duidelijk consensus tussen leeftijdsgroepen wanneer respondenten werd gevraagd om te beoordelen in hoeverre zij van mening waren dat elk van de vier talen meer op Bonaire moest worden gepromoot, waarbij de antwoorden positief en stabiel bleven in de drie generatiegroepen voor alle talen, behalve voor het Nederlands, dat een lichte maar significante daling laat zien bij de jongste leeftijdsgroep. Toen hen werd gevraagd in hoeverre zij vonden dat kinderen de vier talen moesten leren lezen en schrijven, bleven de zeer positieve resultaten voor Engels en gematigd positieve resultaten voor Spaans constant in de drie leeftijdsgroepen, maar lieten de zeer positieve resultaten voor Papiaments en Nederlands beide kleine maar significante dalingen zien bij de jongste respondenten in vergelijking met de oudere groepen.

De neiging van jonge Bonairianen om de Nederlandse taal en identiteit af te wijzen, doet

denken aan de desastreuze gevolgen van het opleggen van de ene taal met uitsluiting van de andere elders in het Caribisch gebied. Het Amerikaanse taal- en onderwijsbeleid in hun kolonie Puerto Rico van het begin tot het midden van de 20e eeuw leek bijvoorbeeld sterk op het huidige taal- en onderwijsbeleid op Bonaire. Hoewel Spaans de eerste taal is van de overgrote meerderheid van de Puerto Ricanen, drongen de VS aan op het gebruik van Engels als de belangrijkste instructietaal op de scholen vanaf ongeveer 1900. Als gevolg hiervan deden Puerto Ricaanse studenten het erg slecht in hun studie en verwierven ze een zeer negatieve houding ten opzichte van Engels en Engelssprekenden in het bijzonder, en ten opzichte van onderwijs in het algemeen. Het Engelse beleid op Puerto Rico was zo'n ramp, dat de voertaal in de jaren 1940 en 1950 werd veranderd van Engels naar Spaans, maar het heeft tot de 21e eeuw geduurd om de schade te herstellen: Puerto Ricanen hebben nog steeds een negatieve houding ten opzichte van Engels, Engelssprekenden en onderwijs.

Onze kwantitatieve en kwalitatieve resultaten geven aan dat Bonaire mogelijk in dezelfde eentalige val trapt als Puerto Rico met het opleggen van het Nederlands. Een groot verschil dat de situatie op Bonaire potentieel nog erger maakt dan voor Puerto Rico is dat jongere Bonairianen niet alleen de Nederlandse taal en Nederlandse identiteit steeds meer afwijzen, maar ook de Papiamentse taal en de Bonairiaanse identiteit. De situatie met Nederlands en Papiaments op Bonaire is nog lang niet zo slecht als met Engels in Puerto Rico, maar de frustratie neemt toe en de houding verslechtert, en er is geen reden waarom het niet veel erger zou kunnen worden, tenzij er op het niveau van beleid en institutionele praktijk iets wordt gedaan om dit te voorkomen.

Met de steun van een nieuw kader voor taalbeleid op het eiland zou het Nederlands kunnen worden gebruikt als een taal van inclusie naast Papiaments, Spaans en Engels, in plaats van een opgelegde taal van uitsluiting, zowel in het bestuur als op de scholen. In meertalige scholen zoals de SAM (Scol Arubano Multilingual) scholen op Aruba is Papiaments de voertaal, maar Nederlands, Engels en Spaans worden ook samen met het Papiaments gebruikt via een proces dat translanguaging wordt genoemd en waarbij docenten en studenten toestemming krijgen en aangemoedigd worden om alle vier de talen op een complementaire manier te gebruiken om leerdoelen te bereiken. Op deze scholen doen kinderen het goed in alle talen, inclusief het Nederlands, zodat hun ervaring met het Nederlands en met school in het algemeen is getransformeerd van een ervaring van pijn en falen naar plezier en succes.

Wereldwijd noemen sommige mensen Engels een *killer language* omdat het snel andere talen lijkt te vervangen, zo worden bijvoorbeeld veel universitaire cursussen in Nederland nu in het Engels gegeven, en op Bonaire staan commerciële banken erop om Engels als hun belangrijkste taal te gebruiken, vooral als het gaat om contracten en documenten. Als we gevangen blijven in het exclusieve, eentalige, winnaar-taal/verliezer-taal paradigma, lijkt het slechts een kwestie van tijd totdat het gebruik van het Engels de sprekers van het Spaans, Papiaments en Nederlands op Bonaire verder marginaliseert en discrimineert .

Als we echter verder gaan dan de oude manieren van denken om inclusieve meertaligheid te omarmen, is er geen reden waarom Bonairianen niet alle vier de talen kunnen blijven spreken,

waardoor het eiland en kan de bevolking zeer competitief zijn in de wereldeconomie. Dit betekent natuurlijk dat de bestaande relaties tussen deze talen moeten worden omgevormd van relaties van overheersing naar relaties van kosmopolitische saamhorigheid, in overeenstemming met de rijke meertalige en inclusieve tradities van Bonaire.

3 Voorgestelde visie op het taalbeleid op Bonaire: Inclusieve Meertaligheid

Het algemene kader dat wij voorstellen voor het taalbeleid op Bonaire is datgene wat keer op keer is verwoord door degenen die hebben deelgenomen aan het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek dat voor het huidige project is uitgevoerd: Inclusieve Meertaligheid. Vrijwel alle deelnemers aan onze studie hebben over het algemeen een positieve houding ten opzichte van Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels geuit, vooral wanneer deze talen worden gebruikt als middel om mensen zich deel te laten voelen van de eilandgemeenschap.

In feite zijn de meeste gevallen waarin mensen negatieve gedachten of gevoelens uiten over een van de vier belangrijkste talen die op Bonaire worden gesproken, gerelateerd aan het gebruik van deze talen als hulpmiddel om mensen zich buitengesloten te laten voelen op het eiland.

3.1 Enkele strategische doelen voor inclusieve meertalige taalbeleidsvorming op Bonaire

Een inclusief meertalig kader zou vereisen dat alle grote talen van Bonaire (Papiaments,

Nederlands, Engels en Spaans) officieel erkende talen op het eiland worden, waarbij

Papiaments wordt erkend als Bonaire's matrixtaal, met de volgende strategische doelen:

- Het bevorderen van een visie van de bevolking van Bonaire als innovatief, uniek en inclusief meertalig, door gebruik te maken van elke gelegenheid voor het cultiveren, onderhouden en verbeteren van hun competenties in alle talen, en vooral in de vier belangrijkste talen van het eiland (Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels). Zo wordt een uniek gekwalificeerde beroepsbevolking van wereldburgers gecreëerd die klaar staat voor actieve deelname aan sociaal bewuste en duurzame culturele en economische activiteiten die de volkeren van het Caribisch gebied, Europa, Amerika en Afrika met elkaar verbinden.
- Het promoten van een visie op het eiland Bonaire als een innovatieve, strategisch gelegen en uniek inclusieve, meertalige, kosmopolitische en duurzame locatie voor internationale uitwisselingen en conferenties, leren over de talen en culturen van het Caribisch gebied en daarbuiten, niche- en ecotoerisme, het hosten van digitale nomaden, enzovoort.

Deze doelen van inclusieve meertaligheid zijn van bijzonder belang voor het onderwijsveld, zoals vele malen expliciet werd verwoord in de loop van ons onderzoek op Bonaire.

3.2 Enkele principes van innovatieve beleidsvorming en -uitvoering

Hoewel inclusieve meertalige taalbeleidsvorming en -implementatie een diepe en verankerde basis hebben in de onofficiële en niet-institutionele verbondenheid en levensstijl van Bonaire, hebben officieel en institutioneel beleid en praktijk inclusiviteit en meertaligheid in het beste geval genegeerd en in het slechtste geval actief ontmoedigd. Als zodanig vertegenwoordigt

inclusieve meertaligheid vanuit een institutioneel perspectief in veel opzichten een belangrijke verschuiving naar innovatieve beleidsvorming en -implementatie op Bonaire. Er zijn ten minste drie algemene principes die te allen tijde moeten worden gevolgd bij het formuleren en implementeren van taalbeleid dat breekt met exclusieve patronen en praktijken uit het verleden:

- 1) **Sociale rechtvaardigheid:** Al het taalbeleid op Bonaire moet worden uitgevoerd met een uitgebreid begrip van de historische verhoudingen tussen de vier belangrijkste talen op het eiland. Zo moeten er speciale aanpassingen komen voor het Papiaments, gezien zijn gemarginaliseerde status in het verleden, en moet de rol van het Nederlands op het eiland veranderen van een taal van eentalige uitsluiting naar een taal die uitnodigt tot saamhorigheid.
- 2) **Bewustmaking van het publiek:** elk taalbeleidsinitiatief moet gepaard gaan met een consistent, goed ontworpen en continu programma van bewustmakingsactiviteiten voor het publiek dat een zorgvuldig geselecteerde reeks duidelijke boodschappen op structurele basis overbrengt aan de hele bevolking van het eiland om ervoor te zorgen dat alle belanghebbenden betrokken worden en aan boord zijn bij veranderingen.
- 3) **Netwerken:** Een alomvattende verandering in taalbeleid vereist een breed scala aan wijzigingen in bestaande praktijken op verschillende gebieden zoals het vernieuwen van procedures, omscholing, materiaalproductie, enzovoort. Als zodanig is teamwerk en samenwerking tussen instanties op het eiland essentieel, en moet Bonaire elke gelegenheid aangrijpen om te leren van *best practices* die elders al van

kracht zijn, zoals het Scol Arubano Multilingual-programma op Aruba, Engelstalige materiaalproductie op Saba en Statia, enzovoort.

3.3 Meertaligheid en *language making*: verschillende benaderingen voor verschillende talen

Inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie vereist verschillende benaderingen voor verschillende talen, vanwege het feit dat elke taal zijn eigen sociale en historische achtergrond heeft in de Bonairiaanse samenleving. Deze benaderingen volgen de aanpak van *Language Making*, met inachtneming van de historische achtergronden en de sociale, economische en politieke ongelijkheden in de maatschappij (Krämer, Mijts & Bartens 2022). In de volgende secties bespreken we de verschillende benaderingen die nodig zijn voor Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels binnen een inclusief meertalig kader.

Meertaligheid en *language making*: Papiaments

Papiaments moet worden erkend en speciale aandacht krijgen als de 'matrixtaal' van Bonaire. Dat wil zeggen: de inclusieve taal die het sterkst wordt geassocieerd met de inclusieve cultuur die de voedingsbodem heeft geboden waarin alle andere talen de afgelopen twee eeuwen wortel hebben mogen schieten, en die Bonaire in staat heeft gesteld een substantieel meertalig eiland te worden. Om dit te bereiken, moeten voor alle segmenten van de bevolking mogelijkheden worden geboden om zowel informele als academische competenties in het Papiaments te verwerven en te verbeteren op alle niveaus, met name ook voor degenen die uit het buitenland komen om op Bonaire te werken.

Papiaments verdient ook speciale aandacht vanwege zijn status als de 'moedertaal' of belangrijkste thuistaal van de meerderheid van de Bonairianen, en zijn status als eerste taal of sterke tweede taal van bijna de hele bevolking van het eiland. Om deze en andere redenen is de uitbreiding van Papiaments van de gemarginaliseerde privésfeer naar de publieke sfeer de sleutel tot het realiseren van een nog inclusievere en nog meertaligere Bonairiaanse visie voor de toekomst.

Een substantieel deel van de minderheid van Bonairianen die in hun dagelijks leven slechts één of twee talen gebruiken, gebruikt het Papiaments. Daarom moet Papiaments speciale aandacht krijgen om ervoor te zorgen dat alle Bonairianen maximale toegang hebben tot openbare diensten en onderwijs. Mensen die bijvoorbeeld vanuit het buitenland naar Bonaire komen om te werken, moeten allemaal toegang hebben tot programma's om hen te helpen communiceren in het Papiaments. Onze respondenten gaven aan dat degenen die uit het buitenland komen om op Bonaire te werken, vertrouwd moeten zijn met de taalkundige en culturele praktijken van de ABC-eilanden, inclusief een basiscompetentie communicatie in het Papiaments.

Over het algemeen heeft het Papiaments meer steun nodig dan de andere talen om op gelijke voet met hen te komen, omdat het, samen met de inclusieve cultuur van Bonaire, de afgelopen eeuwen ernstig is gemarginaliseerd en verwezen naar de privésfeer van 'familie' en 'volkscultuur'. Het leed dat zoveel Bonairianen heeft vervreemd van waardering voor de talen,

culturen en identiteiten van hun eiland moet geheeld worden. Dit komt tot uiting in veel van de verklaringen van degenen die hebben deelgenomen aan onze interview- en focusgroepsessies.

Terwijl de informele competentieniveaus in het Papiaments over het algemeen hoog zijn op Bonaire, is de academische competentie, met name op gebieden zoals schrijfvaardigheid, bijna volledig verwaarloosd door de scholen en gemiddeld veel lager dan voor de andere talen, zoals geïllustreerd in de resultaten van de zelfevaluaties voor taalvaardigheid in het hoofdrapport. In de grafieken die deze resultaten weergeven, is te zien dat degenen die de zelfevaluatie in het Nederlands hebben voltooid, zichzelf over het algemeen beoordeelden als vaardige gebruikers van het Nederlands (niveau C1, gemiddeld ongeveer 5 van de 6), degenen die de zelfevaluatie in het Spaans voltooiden, beoordeelden zichzelf over het algemeen als vaardige gebruikers van het Spaans (niveau C1, gemiddeld ongeveer 5,25 van de 6), beoordeelden degenen die de zelfevaluatie in het Engels voltooiden zichzelf over het algemeen als zeer vaardige gebruikers van het Engels (niveau C2, gemiddeld ongeveer 5,75 van de 6), maar degenen die de zelfevaluatie in het Papiaments voltooiden, beoordeelden zichzelf over het algemeen veel lager, als niet vaardige maar wel onafhankelijke gebruikers van het Papiaments (gemiddeld ongeveer 3,5 van de 6), alsof ze nog steeds leerlingen van de taal zijn in plaats van gebruikers op het niveau van een moedertaalspreker. Dit betekent dat degenen die de zelfevaluatie in het Papiaments hebben voltooid, en daarom in het algemeen kunnen worden verondersteld eerste taalsprekers van het Papiaments te zijn, aannemen dat ze grote tekortkomingen hebben in hun competentie in die taal, vooral in de meer formele academische registers, zoals schrijven en gesproken productie (formele mondelinge presentatie).

Als matrixtaal van Bonaire heeft het Papiaments een sleutelrol gespeeld in het waarborgen van een inclusief meertalige omgeving die de afgelopen eeuwen wortel heeft geschoten op het eiland, ondanks het officiële beleid en de praktijk. Er zijn echter aanwijzingen dat de standaardisatie van het Papiaments geleid heeft tot een onnodige mate van exclusiviteit in termen van de hoeveelheid formele training die nodig is om de taal te kunnen schrijven, met name het gebruik van accenten. De relevante autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor het vastleggen van de spelling van het Papiaments zijn aan zet om het lezen en vooral schrijven van Papiaments een maximaal gebruiksvriendelijke ervaring te maken. Dit zou de verwerving van meer formele registers van Papiaments onder de gehele bevolking aanzienlijk vergemakkelijken. Deelnemers aan onze interview- en focusgroepsessies klaagden herhaaldelijk over de moeilijkheden die Bonairianen ervaren wanneer ze proberen Papiaments te schrijven volgens de normen die op dit moment van kracht zijn.

Meertaligheid en *language making*: Nederlands

De rol van de Nederlandse taal op Bonaire moet volledig worden heroverwogen als de taal in de toekomst een rol van betekenis moet blijven spelen. De taal heeft een ongelukkige geschiedenis als taal die werd opgelegd aan de bevolking van Bonaire en in veel opzichten een taal is geworden van uitsluiting van sociale voorzieningen, onderwijsprestaties, enzovoort. Voor de meeste Bonairiaanse studenten is Nederlands een vreemde taal waarmee ze vooral in de klas in contact komen, daarvoor moet dan ook een methode gevolgd worden die geschikt is voor vreemdetalenonderwijs, in plaats van de methodes die worden gebruikt in L1- of zelfs L2-

onderwijs. Als in de scholen een inclusieve meertalige translanguaging-aanpak wordt gehanteerd, kan aan de behoeften van alle studenten worden voldaan, inclusief de behoeften van de minderheid van studenten die thuis Nederlands spreken. Over het algemeen moet het Nederlands, om niet effectief door het Engels te worden uitgeschakeld, op Bonaire opnieuw worden uitgevonden als een inclusieve en 'coole' taal die jonge Bonairianen zal aantrekken, in plaats van hen af te stoten en te vervreemden. Om dit te bereiken, moet de Nederlandstalige toetsystematiek, inclusief de CITO-toets, worden afgeschaft, het inspectiesysteem volledig worden vernieuwd en moeten meer contextueel geschikte materialen worden gebruikt voor het onderwijzen van Nederlands als vreemde taal in het Caribisch gebied.

Meertaligheid en *language making*: Spaans

Een substantieel deel van de minderheid van de Bonairiaanse bevolking die in hun dagelijks leven slechts één of twee talen gebruiken, gebruikt het Spaans. Daarom moeten de behoeften van Spaanstaligen speciale aandacht krijgen om ervoor te zorgen dat alle Bonairianen maximale toegang hebben tot openbare diensten en onderwijs. Zo moeten programma's voor volwasseneneducatie in het Spaans, Papiaments, Nederlands en Engels gratis beschikbaar worden gesteld aan alle Bonairianen via bestaande instellingen die dergelijke diensten al op beperktere basis aanbieden. Net als het geval is met Papiaments, verdient het Spaans meer steun dan de andere talen om gelijkheid te garanderen omdat het de afgelopen decennia steeds meer gemarginaliseerd is geraakt. Het Spaans wordt steeds minder geïdentificeerd met de media en rijke Zuid-Amerikaanse toeristen, en meer en meer met de immigrantenklassen die veel van het ondergeschikte werk op het eiland doen.

Meertaligheid en *language making*: Engels

De competentie in het Engels neemt snel toe onder jonge Bonairianen, in die mate dat Engels nu een risico vormt voor andere talen op het eiland, met name het Nederlands. Dit gebeurt ondanks het feit dat de taal volledig wordt verwaarloosd of actief wordt ontmoedigd door bestaand beleid en de praktijk in onderwijs en in de rest van de publieke sector. Omdat deze talige competentie niet wordt erkend door de scholen, wordt de aanzienlijke informele Engelse competentie van studenten niet effectief ingezet om hun academische competentie in het Engels te cultiveren, wat een gemiste kans is. Vanwege deze nalatigheid zullen de huidige jonge Bonairianen en hun eiland in de toekomst onnodig achtergesteld blijven, aangezien academische competentie in het Engels het belangrijkste toegangsbewijs is voor succes op de geglobaliseerde arbeidsmarkt. Als reactie op een eentalig Nederlandstalig onderwijssysteem dat hen heeft vervreemd van het Papiaments als gemarginaliseerde taal, en ook van het Nederlands als opgelegde taal, zal de jeugd rebels blijven hameren op een eentalige voorkeur voor het Engels. De beste kans die Bonaire heeft om het 'killer English'-syndroom te vermijden en een inclusieve meertalige visie voor de toekomst te realiseren, is dan ook een nieuwe meertalige translanguaging-aanpak op school.

3.4 Enkele uitgangspunten voor inclusieve meertalige taalbeleidsvorming op Bonaire

Om te beginnen met het implementeren van inclusief meertalig taalbeleid op Bonaire, is het niet nodig om volledig opnieuw te beginnen. In de eerste plaats hebben Bonairianen, zoals

hierboven opgemerkt, door de eeuwen heen al veel bereikt op het gebied van inclusieve meertaligheid. Dit betekent dat, in plaats van te wachten tot elk afzonderlijk element op zijn plaats is, op sommige gebieden onmiddellijk actie kan worden ondernomen, hier, op dit moment. De volgende uitgangspunten zijn voorbeelden van beleidsvorming en -uitvoering waarmee onmiddellijk kan worden begonnen:

- het expliciet erkennen en in kaart brengen van de extra werklast voor studenten, werknemers, dienstverleners, gebruikers van diensten, kwetsbare groepen, enzovoort die voortkomen uit (bijna)moedertaalverwachtingen voor het Nederlands. Dit kan onder andere bereikt worden door in overleg te gaan met dienstverleners om te bepalen welke documenten en welke voorzieningen het meest dringend behoefte hebben aan vertaling vanuit het Nederlands naar de andere talen, door in gesprek te gaan met docenten om in kaart te brengen welke materialen en curricula het meest dringend behoefte hebben aan een overgang van het eentalige Nederlandse model naar een meertalig model, enzovoort.
- tegemoetkomen aan de taalbehoeften van de meest kwetsbare bevolkingsgroepen door Papiaments en Spaans in zowel de particuliere als de publieke sector te accommoderen, en daarmee alle taalbarrières voor alle vormen van toegang op het eiland weg te nemen.
- het structureel ondersteunen van organisaties die zich al richten op het behoud en de bevordering van meertalige praktijken, bijvoorbeeld door het identificeren en versterken van de taalgerelateerde initiatieven van deze organisaties, met

name op gebieden zoals bewustmakingscampagnes, volwasseneneducatie, enzovoort.

- het ondersteunen van de oprichting en uitbreiding van introductie- en integratiecursussen voor nieuwkomers die op Bonaire willen werken en wonen, met nadruk op inclusieve meertaligheid als erfgoed en visie van de ABC-eilanden en met erkenning en waardering voor het Papiaments als de matrixtaal van Bonaire.
- het ondersteunen en benadrukken van de verwerving van met name Papiaments en Nederlands, maar ook van Spaans en Engels door alle burgers op Bonaire, onder andere door verdere ondersteuning te geven aan bestaande programma's gericht op de verwerving van de vier talen op alle niveaus, inclusief kleuter-, basis-, secundair en vooral volwassenenonderwijs
- het ondersteunen van de ontwikkeling van meertalig onderwijs, in eerste instantie in het basisonderwijs, door zo snel mogelijk de gemakkelijkst te integreren elementen van meertalige modellen zoals SAM (Scol Arubano Multilingual) over te nemen, onder andere door alle docenten en alle leerlingen onmiddellijk toestemming te geven om alle vier de hoofdtalen in alle klaslokalen op het eiland te gebruiken en te promoten; dit betreft ook het volledig vernieuwen van de inspectie- en testsystemen, enzovoort.
- het structureel ondersteunen en expliciet werken aan collectieve uniformiteit van inclusief meertalig taalbeleid op alle onderwijsniveaus, onder andere door het advies van de expertgroep Papiaments (2015) over te nemen.

- het bevorderen en ondersteunen van de zichtbaarheid van het Papiaments als matrixtaal van het eiland in de publieke sfeer, inclusief maar niet beperkt tot meertalige verkeersborden, toponiem, ergoniemen, enz.

3.5 Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op Bonaire

In de onderstaande paragrafen geven we aanwijzingen voor de ontwikkeling en implementatie van inclusief meertalig beleid voor Bonaire op macro-, meso- en microniveau.

Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op macro-niveau:

Alle vier de belangrijkste talen van Bonaire (Papiaments, Nederlands, Spaans en Engels) moeten officiële erkenning als landstalen krijgen, waarbij Papiaments wordt erkend als de matrixtaal van Bonaire. Dit betekent dat:

- Alle publieke en private instellingen op het eiland moeten het gebruik van alle vier deze talen actief erkennen, valoriseren en bevorderen, terwijl ze erkennen dat Papiaments in het verleden is gemarginaliseerd en speciale ondersteunende maatregelen nodig heeft als de matrixtaal van het eiland.
- In alle gevallen moet een systematische inspanning worden geleverd om elke wet, beleid, procedure of praktijk op elk niveau van de overheid, in alle instellingen in zowel de publieke als de private sector, en op alle gebieden van het openbare leven op

Bonaire die op enigerlei wijze een van de vier belangrijkste talen gebruikt als een middel tot uitsluiting in plaats van inclusiviteit, te elimineren. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat Papiaments in het verleden is gemarginaliseerd en behoefte heeft aan een speciale ondersteunende behandeling als de matrixtaal van het eiland.

Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op meso-niveau:

- Alle overheidsdiensten moeten in alle vier de talen zowel mondeling als schriftelijk ter beschikking van het publiek zijn. Het Nederlands moet worden afgebouwd als de *de facto* standaard die wordt gebruikt in het rechtssysteem, het gezondheidssysteem, het sociale dienstensysteem, enzovoort.
- In het onderwijs (zowel publiek als privaat): Op alle onderwijsniveaus op Bonaire moet een inclusief meertalig translanguaging model worden aangenomen dat het Papiaments erkent als de matrixtaal van het eiland. Het Nederlands moet worden afgebouwd als de exclusieve en veronderstelde onderwijstaal in de scholen, en in plaats daarvan als vreemde taal worden onderwezen.
- Commerciële instellingen, onder andere banken, moeten geleidelijk afstappen van de praktijk om aan te dringen op het gebruik van het Engels in hun interacties met het publiek, en in plaats daarvan het gebruik van alle vier de talen in documenten en in al hun omgang met werknemers en klanten actief bevorderen.
- Over het algemeen moeten alle nieuwkomers op Bonaire die van plan zijn om op het eiland te werken, deelnemen aan educatieve en culturele activiteiten die inclusieve

meertaligheid als erfgoed en visie van de ABC-eilanden benadrukken en die Papiaments erkennen en waarderen als de matrixtaal van Bonaire.

Aanwijzingen voor inclusieve meertalige beleidsvorming en -implementatie op micro-niveau:

De volgende aanbevelingen op microniveau voor beleidsvorming en -uitvoering met bijzondere aandacht voor inclusief meertalig onderwijs werden gedaan door de leraren die deelnamen aan onze interview- en focusgroepbijeenkomsten:

- Leer eerst basisbegrippen in de taal die de studenten het beste kennen en leer vervolgens hetzelfde concept in de andere talen.
- Contextualiseer toetsen om onze eigen talen en culturen te weerspiegelen.
- Gebruik translanguaging zodat studenten het grootste deel van hun tijd kunnen besteden aan het leren van hun vakken, in plaats van te worstelen met het Nederlands.
- Experimenteer met nieuwe manieren om taal in de klas te gebruiken, behoud wat werkt en neem het vervolgens systeembreed over, zorg ervoor dat we alle middelen op orde hebben voordat we alles proberen te veranderen.
- Reserveer meer uren voor talenonderwijs, en ontwikkel geschikt materiaal en online leermiddelen voor Papiaments in het bijzonder, maar ook voor Engels, Nederlands en Spaans.
- Opzetten van een eilandbrede docentenorganisatie/netwerk Papiaments om het werk aan *Referentiekader* en leerlijnen voor Papiaments te ondersteunen.

- Voer bewustmakingscampagnes over inclusief meertalig onderwijs onder ouders en leerkrachten om mythes en valse veronderstellingen te bestrijden.
- Promoot hoger onderwijs in het Caribisch gebied onder middelbare scholieren.
- Moedig studenten aan om hun houding ten opzichte van onderwijs te veranderen van een houding van berusting en frustratie naar een van betrokkenheid en succes.

Het is onze oprechte hoop dat het onderzoek en het advies dat de basis vormt voor dit rapport het proces zal starten om taalbeleid en -praktijk te transformeren en dat dit proces proactief en breed gedragen de inspanningen van de bevolking van Bonaire ondersteunt om hun eiland vorm te geven in hun prachtig diverse maar tegelijk inclusieve visies en interesses, zonder een taal achter te stellen, en zonder ook maar één Bonairiaan achter te laten.

Referenties

Bacchini, Sylvia et .al.. 2005. *Duizend-en-een-woorden; De allereerste Nederlandse woorden voor anderstalige peuters en kleuters*. Enschede: Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).

Bak-Piard, Maxy (2010). Will Papiamentu survive on Bonaire? In Nicholas Faraclas, Ronald Severing, Christa Weijer & Elisabeth Echteld (Eds.), *Crossing shifting boundaries: language and changing political status in Aruba, Bonaire and Curaçao* (pp. 41-47). Curaçao: FPI/UNA.

Bak-Piard, Maxy (2016). Has Papiamentu survived on Bonaire? In: Nicholas Faraclas, Ronald Severing, Christa Weijer, Elisabeth Echteld, Wim Rutgers & Robert Dupey (Eds.), *Embracing multiple identities: opting out of neocolonial monolingualism, monoculturalism and mono-identification in the Dutch Caribbean* (pp. 99-111). Curaçao/Puerto Rico: UoC/UPR.

Beukenboom, E. (2021) Het Papiaments treft geen blaam. *Antilliaans Dagblad*, 10 november 2021.

Boersma, S. (2017) *Taalbeleidskaders Bonaire. Primair en voortgezet onderwijs*.

Central Bureau of Statistics: [StatLine - Vo; leerlingen, onderwijssoort, leerjaar, leeftijd \(cbs.nl\)](#)

(Retrieved 18 February 2022)

Expertgroep Dutch (2015) *Inventarisatie inzake optimaliseren taalonderwijs Bonaire*.

[Inventarisatie inzake optimaliseren taalonderwijs Bonaire - Eerste Kamer der Staten-Generaal](#)

(Retrieved 30 March 2022)

Expertgroep Papiamentu (2015) *Papiamentu in het onderwijs op Bonaire. Een 'quick scan'*. Bonaire: Kralendijk.

Faraclas, Nicholas, Kester, Ellen-Petra & Mijts, Eric. 2013. *Report of the 2013 research group on language of instruction in Sint Eustatius*. Den Haag/Oranjestad: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen/Rijksdienst Caribisch Nederland.

Faraclas, Nicholas, Kester, Ellen-Petra, Mijts, Eric. 2019. *Community Based Research in Language Policy and Planning. The Language of Instruction in Education in Sint Eustatius*. Cham, Switzerland: Springer.

Kachru, B. B. (1986) The power and politics of English. *World Englishes* 5. 2-3. 121-140.

Kamervragen (Aanhangsel) 2018-2019, nr. 2997 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen ([officielebekendmakingen.nl](#)).

Kester, E.-P. & Buijink, S. (2022) Language use, language attitudes and identity on Bonaire.

Journal of Postcolonial Linguistics 6. 39-69.

[JOPOL 6\(2022\) - International Association for Colonial and Postcolonial Linguistics \(iacpl.net\)](#)

(Retrieved 18 February 2022).

Kester, E.-P. & Timp, A. (2018) Language attitudes among students in Bonaire. In: N. Faraclas, R. Severing, C. Weijer, E. Echteld, W. Rutgers and S. Delgado (Eds.). *Dissolving Disciplines: Tidal shifts in the study of the languages, literatures and cultures in the Dutch Caribbean and beyond* (pp. 39-58). Curaçao/Puerto Rico: University of Curaçao/ University of Puerto Rico at Río Piedras.

Kibbelaar, J. (2021) Papiamentstalig mbo zet leerlingen op achterstand. *Antilliaans Dagblad*, 23 oktober 2021.

Krämer, Philipp, Mijts, Eric and Bartens, Angela. "Language Making of Creoles in multilingual postcolonial societies" *International Journal of the Sociology of Language*, vol. 2022, no. 274, 2022, pp. 51-82.

<https://doi.org/10.1515/ijsl-2021-0018>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2021) *Akuerdo intergubernamental pa idioma Papiamentu na Boneiru/Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire*.

[Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire \(overheid.nl\)](#)

(Retrieved 18 February 2022).

Papiaments op mbo blijft uitzondering. *Dossier Koninkrijksrelaties*. 11 november 2021.

[Minister: Papiaments in beroepsonderwijs op Bonaire blijft uitzondering - Dossier Koninkrijksrelaties](#)

Rijksoverheid (2012) *Taalregelingen voor de BES-eilanden in de Nederlandse wet- en regelgeving*.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2012/04/16/taalregelingen-voor-de-bes-eilanden-in-de-nederlandse-wet-en-regelgeving> (Retrieved 18 February 2022).

Rijksoverheid (2021) *Welke erkende talen heeft Nederland?*

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/erkende-talen/vraag-en-antwoord/erkende-talen-nederland>

(Retrieved 18 February 2022).

Sealy, R. & Silberie, M. (2015) *Bevindingen quick scan Expertgroepen Papiamentu en Nederlands*. Bonaire: Kralendijk.

Slotconclusies Ministerieel 4-Landenoverleg, 2019.

[4LO Slotconclusies-Ministerieel-4-Landenoverleg-2019-02-08-6002.pdf \(ea.aw\)](#) (Retrieved 18 February 2022).

Taalbeleid gezamenlijke schoolbesturen Bonaire. Plan van aanpak, 21 mei 2018.

Taalunie (2104) Nederlands op zijn BESt. Advies over het 'Nederlands in Caribisch Nederland' naar aanleiding van de adviesvraag d.d. 11 maart 2014 van OCW aan de Taalunie ten aanzien van het onderwijs Nederlands in Caribisch Nederland, Den Haag/Brussel.

[Nederlands op z'n BESt \(eerstekamer.nl\)](#) (Retrieved 30 March 2022).

Taalunie (2019) Intentieverklaring Nederlands als Vreemde Taal.

[Gezamenlijke intentieverklaring ondertekend - Taalunie](#) (Retrieved 18 February 2022).

Zwart, R. (2022) Haagse bureaucratie staat carrière jonge Bonairianen in de weg. *Dossier Koninkrijksrelaties*.
25 februari 2022.

[Haagse bureaucratie staat carrière jonge Bonairianen in de weg - Dossier Koninkrijksrelaties](#)